

Eesti väärtfilmikinod: ilma ajakohase toetusmeetmeta on ohus Eesti kinokultuur

Ettepaneku koostajad: Eesti väärtfilmikinod, mis kuuluvad Europa Cinemas väärtfilmikinode rahvusvahelisse võrgustikku ehk Kuressaare Thule Kino, Tartu Elektriteater, Tallinna kinod Artis ja Sõprus ning Võru kino Kannel.

Ettepaneku adressaat: Eesti Vabariigi kultuuriminister ja ministeeriumi loomingu asekanstler ning audiovisuaal- ja digikultuuri nõunik; Eesti Filmi Instituut; Riigikogu kultuurikomisjon; kultuuriajakirjandus.

Väärtfilmikinod on filmide pildis hoidmise ja publiku kasvatamise üks olulisemaid lüüsid: kinos luuakse keskkond filmi ja vaataja kohtumiseks ning luuakse alus hilisemale levikule ka järgmistes kanalites. Väärtfilmikinod pakuvad kureeritud programmiga tasakaalu Hollywoodi ja kommertsokino domineerimisele, pakkudes publikule võimalust kohtuda maailma kõrgkultuuriga koos Eesti, Euroopa ning kaugemate riikide autorokino paremikuga. Oleme aastaid harinud publikut avades filmide kunstilist ja ühiskondlikku konteksti filmijärgsete arutelude, läbimõeldud sissejuhatuste ja filmitegijatega kohtumiste kaudu. See on erakordselt ajamahukas ja seetõttu Eesti rahvaarvuga riigis paraku turutõrkega tegevus, mille laiem eesmärk on säilitada ja arendada Eestis euroopalike väärtustega kultuurikeskkonda. Seetõttu peaksid väärtfilmikinod olema riiklikult võrdväärsed kultuuriasutused näiteks etenduskunstide allasutustega, kuna tegeleme otseselt publiku harimise ja sideme loomisega kodumaise ja rahvusvahelise kultuuri vahel.

Eesti kinoturgu iseloomustab ühe suurketi monopoolne turuosa, mis tähendab, et kvaliteetsele ja mitmekesisele programmile keskendunud väikekinod peavad konkureerima mastaapsete sooduskampaaniatega ja „suupiste-põhise“ ärimudeliga. Väärtfilmikinod täidavad samaaegselt kino, kultuuri- ja kogukonnakeskuse rolli. Kui kinod ei suuda nendes turutingimustes enam tegutseda, siis ajapikku kaob ka praegune kinolevi programmiline mitmekesisus ning repertuaar muutub üksnes kassatulu põhiseks, mis tähendab, et Eestist saab Euroopa mõistes kultuuriperifeeria. Hollywoodilik kommertsokino ei taga ka kohalikele filmitegijatele piisavalt võimalusi end muu maailma kinoga kursis hoida ja meie loominguline konkurentsivõime kannatab ning eestikeelsele kultuuril muutub üha keerulisemaks rahvusvaheliselt kõnekas olla.

Olulise osa väärtfilmikinode tööst moodustab koostöö haridusasutustega ja järelkasvuga. Programmid nagu „Koolikino“ ja „Klassiga kinno“ toovad saalidesse uue põlvkonna vaatajaid, seovad kinokogemuse õppetööga ja tõstavad filmiharidust. Väärtfilmikino on noorte jaoks koht, kus õrnas eas kogeda filmikunsti empaatilist mõju mõtestatud keskkonnas, mitte pelgalt tarbimisele orienteeritud multipleksis. See on jätkuvalt kõige taskukohasem viis noortel inimestel maailma tundma õppida ja kinosaaalis „reisida“ kaugetele maadele ja erinevatesse ajastutesse. Meie kinod

pakuvad nendeks tegevusteks hinnalist konteksti (nagu ka näiteks teatrid või muuseumid oma kavalehtede ja haridusprogrammidega).

Juhime tähelepanu, et praegune riiklik toetus ei taga kultuurset ja mitmekülgset kodumaist ning rahvusvahelist programmi pakkuvate kinode kestlikkust. Me tegutseme täna majandusliku toimetuleku piiril olukorras, kus riiklik rahastus on jäänud viimastel aastatel seisma või vähenenud, samal ajal kui kulud on kasvanud ligi poole võrra. Euroopa Komisjoni poolt eraldatav toetus on iga kino poolt maksimaalselt kasutatud, kuid ei kata tegelikku kulubaasi ega võimalda säilitada kvaliteetset programmi ja professionaalset ning motiveeritud meeskonda.

Viie aastaga on toetuse kogumaht langenud 185 000 € pealt 175 750 euroni kuigi toetust taotlevate kinode arv on kasvanud. Inflatsiooni arvestades peaks 2026. aastaks toetuse maht ulatuma vähemalt 266 780 euroni, et säilitada varasem väärtus. Kehtiv kord ei luba toetust kasutada personalikuludeks, kuigi just sisuline töö nagu eriprogrammide kureerimine, hariduslik töö järelkasvuga, erisündmused ja publikust lähtuv turundus on kvaliteetse kinokeskkonna vundament. Seetõttu on väärtfilmikinod sõltuvad projektitoetustest, mis ei võimalda teha pikaajalisi plaane ja pärsivad sellega võimekust ka piletitulust sõltuvat tulubaasi kasvatada.

Väärtfilmikinode potentsiaal Eesti kultuurimaastikul on alarakendatud, kuna ekraanid ümbritsevad meid kõikjal, aga liiga vähe panustatakse nende mõtestatud kasutamisesse. Kino on aken empaatilise ja vastupidavama ühiskonna võimendamiseks. Väärtfilmikinod on kohad, kus omavahel suheldakse ja julgetakse rääkida keerulistel teemadel. Väärtfilmikinod on investeering Eesti haridusse, sotsiaalsesse sidususse ja kultuuripärandisse. Ilma elukallidusele vastava ja stabiilse baastoetuseta riskib Eesti mitmekesise filmimaastiku ja regionaalse kinovõrgustiku hääbumisega, mille hilisem taastamine on oluliselt kallim kui praeguse süsteemi hoidmine ja arendamine. Iga väärtfilmikinodesse investeeritud euro aitab hoida Eestit globaalsel filmikaardil olulisena pildil.

Teeme ettepaneku tõsta väärtfilmikinode tegevustoetuse mahtu minimaalselt 350 000 euroni aastas hiljemalt 2028 eelarveaastaks ning sealt edasi siduda see filmivaldkonna kogutoetuse kasvuga, et järk-järgult liikuda väärtfilmikinode kui riiklikult rahaliselt toetatud ja väärtustatud kultuuriasutuste suunas.

Eesti väärtfilmikinod paluvad Kultuuriministeeriumi tungivalt luua töögrupp, kuhu oleks kaasatud kõigi väärtfilmikinode esindajad, EFI nõukogu liikmed ning ka Riigikogu kultuurikomisjoni liikmed, et kinokultuur Eestis ei hääbuks. Oleme valmis vastama igale täpsustavale küsimusele, jagama andmeid ja avatud aruteluks.

Väärtfilmikinode nimel 12. mail 2026: Johannes Lõhmus, Sõpruse kino programmijuht; Rasmus Rääk, Elektriteatri programmijuht; Kristi Porila, Thule kino programmijuht; Joonas Tartu, Tallinnfilm OÜ juht ja Kris Kelp, Võru kino Kannel juht.